

NASIONALE SENIOR CERTIFIKAAT-EKSAMEN
NOVEMBER 2023

GESKIEDENIS: VRAESTEL II

NASIENRIGLYNE

Tyd: 3 uur

200 punte

Hierdie nasienriglyne word voorberei vir gebruik deur eksaminatore en sub-eksaminatore, van wie almal 'n standaardiseringsvergadering moet bywoon om te verseker dat die riglyne konsekwent geïnterpreteer en toegepas word in die nasien van kandidate se skrifte.

Die IEB sal geen besprekings of korrespondensie oor enige nasienriglyne voer nie. Daar word erken dat daar verskillende sienings oor sommige sake van klem of detail in die riglyne kan wees. Dit word ook erken dat, sonder die voordeel van bywoning van 'n standaardiseringsvergadering, daar verskillende interpretasies van die toepassing van die nasienriglyne kan wees.

AFDELING A INDIVIDUELE BRONONTLEDING**VRAAG 1 VISUELE BRONONTLEDING**

- 1.1 1.1.1 *Gebruik jou geskiedenis kennis om te verduidelik waarom Tanzanië 'n sosialistiese benadering tot sy ekonomie aangeneem het, soortgelyk aan dié van China. Skryf TWEE punte neer.*

[VLAK 2]

- Ná 5 jaar van eksperimentering met kapitalisme was Nyerere bekommerd oor lae ekonomiese groei en afhanklikheid van die Weste en het dus van koers verander.
- Hy het besluit om sosialistiese strategieë te gebruik om die onafhanklike, voorspoedige en klaslose samelewing te verkry wat hy begeer het.
- Tanzanië het China se ekonomiese ontwikkeling ná die sosialistiese revolusie bewonder.
- Het in 'n klaslose samelewing en gemeenskaplike eienaarskap geglo.

[ENIGE TWEE toepaslike punte wat die oorgang van kapitalisme na sosialisme verduidelik]

- 1.1.2 *Verduidelik hoe die Weste moontlik op hierdie besoek sou reageer het.*

[VLAK 5]

- Negatief – dit was die era van die Koue Oorlog en 'n kommunistiese mag was besig om nouer bande met 'n ander land te vestig.

[Enige toepaslike verduideliking wat na Koue Oorlog wedywering en verskille verwys. Kandidaat kan nie net “negatief” vir 2 punte sê nie – moet verduidelik]

- 1.2 *Hoe toon die foto dat die Chinese leier in Tanzanië vereer en verwelkom is? Verwys na TWEE visuele leidrade in die foto.*

[VLAK 3]

- Blomkranse om sy nek
- Erewag op die agtergrond
- Hulle loop gemaklik aan mekaar se sy
- By die lughawe verwelkom
- Nyerere is in persoon daar om Zhou Enlai te ontmoet

[TWEE akkurate visuele leidrade]

- 1.3 *Verskaf 'n gepaste opskrif vir hierdie foto vanuit die perspektief van 'n*

[VLAK 4]

- 1.3.1 *Tanzaniese regeringskoerant*

- Verwelkomende steun vir die leier van China

- 1.3.2 *Westerse koerant*

- Nog 'n Afrika-land wend hom tot kommunisme

[Moet toepaslike vooroordeel toon]

1.4 *Beskryf DRIE redes vir die ineenstorting van Tanzanië se ekonomie gedurende die 1970's, deur jou geskiedenis kennis te gebruik.*

[VLAK 1 en VLAK 2]

- Verpligte vestiging van kleinboere in nedersettings lei tot ontevredenheid
- Ujamaa-nedersettings was oorvol en het gebrek aan hulpbronne ervaar
- Wanbestuur en burokrasie
- Staatsentiteite oorbeman en ondoeltreffend
- Droogte
- 1970's oliekrisis – prys van kontantgewasse stort in duie
- Onvermoë as gevolg van kolonialisme om 'n vervaardigingsbasis te ontwikkel
- Oorafhanklikheid van enkelgewasboerdery
- Handelsbalans ten gunste van Westerse lande
- Kleinboere weerstand
- Nasionalisering van banke

[ENIGE DRIE toepaslike redes – intern of ekstern]

VRAAG 2 TEKSTUELE BRONONTLEDING

2.1 *Noem TWEE doelwitte van die Poor People's-veldtog. (Paragraaf 1)*

[VLAK 2]

- '... om stede te verlam in die nastrewing van omvangryke federale optrede ...'
- '... uiteindelijke doelwit sal wees om die nasie te lei tot 'n gewaarborgde jaarlikse inkomste, ...'
- '... om verkose amptenare te dwing om radikale politieke wetgewing deur te voer ...'

[ENIGE TWEE toepaslike doelstellings. Moet van paragraaf 1 wees.]

2.2 *Hoe het King beplan om burgerlike ongehoorsaamheid op 'n effektiewer manier in hierdie veldtog te gebruik? Verskaf TWEE voorbeelde uit die bron om jou punt te belig.*

[VLAK 2]

- Voer burgerlike ongehoorsaamheid omvangryk genoeg uit **om stede te verlam**
- **Voorbeelde:**
- Teiken groot stede vir skoolboikotte, fabrieksitstakings en 'n wye reeks betogings.
- Mobiliseer groot veelrassige groepe arm mense om op te ruk Washington toe

[2 punte = standpunt + TWEE toepaslike feite]

2.3 *Gee DRIE punte wat bewys dat King beoog het dat hierdie veldtog nie-gewelddadig sou wees.*

[VLAK 3]

- Skoolboikotte
- Fabriekstakings
- King het daarop aanspraak gemaak dat burgerlike ongehoorsaamheid konstruktief en kreatief kan wees, wat vreedsaam suggereer

- King het betogings in die vooruitsig gestel wat deur georganiseerde, gedissiplineerde en geweldlose mense uitgevoer word
- '... planne aangekondig vir geweldlose burgerlike ongehoorsaamheid, massief genoeg om stede te verlam in die nastrewing van omvangryke federale* optrede ... '
- '... Swartes ... het geweldlose politieke rewolusie benodig wat Amerika fundamenteel sou kon transformeer ... '

[DRIE geldige punte]

2.4 *Gebruik bewyse uit die bron en sê waarom die Amerikaanse regering dalk bekommerd was oor hierdie Poor People's-veldtog.*

[VLAK 4]

- Die regering sou dalk hierdie veldtog gevrees het, want een van die doelstellings was om stede te verlam, wat dalk deur die staat as buitensporig/onaanvaarbaar beskou is.
- Werkersklasmense is oor kleurgrense heen verenig en het dus groot ekonomiese mag uitgeoefen, wat die regering bekommer het.
- Die sluiting van fabriek op so 'n enorme skaal het 'n bedreiging vir kapitalisme en die ekonomie as geheel ingehou.
- Teen die agtergrond van die Viëtnam-oorlog en Koue Oorlog kon die regering moontlik die invloed van sosialisme onder werkers gevrees het.
- King het probeer om baie verskillende groepe te mobiliseer om saam te werk (soos wittes, inheemse Amerikaners, Latino's, swart deelboere) en om so baie groepe in een hervormingsbeweging te verenig, het dalk potensieel bedreigend gelyk.
- Vrees van radikale gedrag van King
- Vrees om wette te moet verander

[Enige DRIE redelike, akkurate punte]

VRAAG 3 HUIDIGE KWESSIE IN DIE MEDIA

3.1 *Watter reg het die uitspraak van Roe vs. Wade in 1973 aan vroue verleen? Gebruik jou historiese kennis om te antwoord.*

[VLAK 1]

- Die hofuitspraak het erken dat 'n vrou se reg op privaatheid, soos beskerm deur die klousule oor regsvoorskrifte van die Veertiende Wysiging, **die reg insluit om besluite oor haar eie liggaam te neem,**
- **insluitende die besluit om 'n aborsie te ondergaan.**

[Antwoord moet fokus op die regte wat aan vroue toegeken is]

3.2 *Wat sal die reaksie van baie state op die skraping van Roe vs. Wade wees, volgens hierdie artikel? (Paragraaf 3) Skryf TWEE punte.*

[VLAK 2]

- '... Dertien state het "snellerwette" wat óf met die hooggeregshof se beslissing in werking sal tree, ... óf binne 'n paar weke ná die hof se uitspraak.'
- 'Daardie wette ... sal aborsie heeltemal verbied,
- en die meeste maak die uitvoering van die prosedure 'n misdryf strafbaar met tronkstraf.'
- ' ... Die Guttmacher Instituut, 'n groep ten gunste van aborsiegrete, voorsien dat 26 state uiteindelik 'n aborsieverbod sal instel met Roe wat nie meer geld nie.'

[ENIGE TWEE akkurate punte]

3.3 *Hoe kan die skraping van Roe vs. Wade vroueregte, waarvan sommige gedurende die 1960's en 1970's behaal is, skaad? (Paragrafe 3 en 4). Skryf DRIE punte.*

[VLAK 4]

- Vroueregte sal in 'n mate beperk word
- Hulle regte en status as vrye en gelyke burgers kan negatief beïnvloed word
- Reproductiewe regte soos geboortebeperking kan negatief beïnvloed word
- In vitro-bevrugting kan ook deur sommige state stopgesit word

[ENIGE DRIE akkurate punte]

3.4 *Die hooggeregshof se besluit om Roe vs. Wade te skrap, kan ander menseregte raak. Noem TWEE wat in gevaar is.*

[VLAK 2 en VLAK 4]

- Dieselfde-geslag huwelike kan in gevaar wees
- Gemengde huwelike kan in gevaar wees

[2 punte elk vir menseregte in die gedrang uit die bron]

3.5 *Weerspieël die foto by die artikel die soort protes wat tydens die Tweede Golf Feministiese Beweging gebruik is? Verduidelik.*

[VLAK 4]

- **Ja, dit weerspieël die soort protes**
- Gedurende die 1960's en 1970's het vroue optogte gehou en plakkate rondgeswaai as 'n manier van protes – die foto weerspieël dit.

[2 punte vir standpunt; 2 punte vir ooreenstemmende verduideliking]

AFDELING B BRONGEBASEERDE VRAE**Verwys na Bron A**

4. *Verskaf EEN bewys uit paragraaf 1 wat toon dat die oorgang na 'n nuwe politieke stelsel in Suid-Afrika na 1990 'n stadige proses was.*

[VLAK 3]

- '... dit moes moeisaam gebou word, baksteen vir baksteen ...'
- '...ná jare van veelvlakkige* stryd...'
- '...Dekades van veelvlakkige populêre* weerstand het Suid-Afrika se politieke en ekonomiese lewensvatbaarheid* ondermyn...'
- '...Demokrasie het nie spontaan ontstaan nie...'

[EEN geldige bewysstuk vir 'stadig']

5. 5.1 *Gebruik paragraaf 1 en verduidelik TWEE faktore wat gehelp het om apartheid te beëindig.*

[VLAK 2]

- '... die **kompromieë wat aan alle kante aangegaan** is om 'n vreedsame oorgang na demokrasie te verseker ...'
- '... Die **belangrikste politieke partye het fundamentele kompromieë aangegaan** wat stabiliteit gedurende die oorgangstydperk verleen het ...'
- '... **Die skrikbeeld van toenemende geweld** ...'
- '... die **gevaar van ekonomiese chaos** het onderhandelars waarskynlik daartoe gedryf om konsensus te bereik.'
- '... **Interne faktore** was deurslaggewend om apartheid se val teweeg te bring ...'

[TWEE geldige punte]

- 5.2 *Verskaf TWEE voorbeelde van hoe Suid-Afrikaners, behalwe F.W. de Klerk, bygedra het tot die beëindiging van apartheid. Gebruik Paragraaf 2 en jou eie kennis om te antwoord.*

[VLAK 2]

- Nelson Mandela – deur sy 'buitengewone vermoëns van staatsmanskap' en die verskaffing van 'n demokratiese visie vir die land
- Aartsbiskop Desmond Tutu en ander kerkleiers soos Beyers Naudé – deur hul invloed in kerklike kringe
- ANC- en NP-onderhandelars Cyril Ramaphosa en Roelf Meyer – het hul persoonlike onderhandelingsvaardighede gebruik
- Gewone Suid-Afrikaners – wat saamtrekke bygewoon het en vir vryheid en demokrasie gestem het

[4 punte vir TWEE voorbeelde]

6. *Soek 'n historiese konsep/naam in Bron A wat die beste by elk van die volgende definisies pas. Skryf slegs die historiese konsep neer. (Geen verduideliking is nodig nie.)*

[VLAK 2]

- 6.1 *'n Politieke stelsel waarin mense hul regering kies deur vir hulle in verkiesings te stem.*

demokrasie

- 6.2 *Die proses wat behels dat mense gemeenskaplike waardes, begrip en vergifnis vind om harmonie en vreedsame naasbestaan te vestig.*
versoening
- 6.3 *'n Sosiale groep wat professionele en sakelui en hul gesinne insluit.*
middelklas

Verwys na Bron B

7. 7.1 *Wat dink jy was die beoogde doel van die foto?*
[VLAK 2]
- Om die toekenning van die Nobelvredeprys aan De Klerk en Mandela te dokumenteer
 - Om te beklemtoon dat Suid-Afrikaners besig was om apartheid te beëindig en 'n vreedsame oorgang na demokrasie te maak
 - Om die mense van Suid-Afrika verenig te wys.
- [ENIGE EEN toepaslike punt]**
- 7.2 *Watter TWEE visuele leidrade in die foto dui daarop dat ontvangs van die toekenning moontlik verskillende emosies by die twee leiers ontlok het?*
[VLAK 2]
- Mandela glimlag breed of hou sy toekenning trots vas
 - terwyl De Klerk die toekenning net beleefd voor hom hou of na die kameras kyk, maar nie baie entoesiasies nie
- [ENIGE korrekte visuele leidrade wat die verskil aantoon]**
8. *Dui die foto aan dat president De Klerk en Nelson Mandela gelyke rolle gespeel het om apartheid te beëindig? Verduidelik jou antwoord.*
[VLAK 6]
- Ja/tot 'n mate**
- Foto wys duidelik dat albei die toekenning ontvang, 'n gesamentlike toekenning
 - Die komposisie van die foto gee gelyke ruimte aan albei mans – 'n visuele voorstelling van die gelykheid van die toekenning.
- Nee**
- Dit toon die **internasionale persepsie** van hul bydrae sodanig dat albei verdien om die krediet te deel, maar nie spesifiek dat hulle gelykwaardige rolle vervul het nie
- [2 punte vir standpunt + 2 punte vir verduideliking wat moet ooreenstem]**

Verwys na Bron C

9. *Verskaf TWEE bewyse uit Bron C wat toon dat F.W. de Klerk se veranderde houding jeens apartheid onverwags was, volgens die skrywer.*
[VLAK 3]
- '... Hy is in 'n baie konserwatiewe sekte van die NG Kerk gebore ...'
 - '... Sy pa was 'n kabinetslid van die eerste apartheidsregering in 1948 ...'
 - '... Daar was niks in De Klerk se geskiedenis wat jou sou laat dink hy sou 'n hervormer word nie...'
- [TWEE toepaslike aanhalings/Omskrywende stellings]**

10. *Gebruik die bron en beskryf TWEE struikelblokke wat De Klerk sou moes oorkom toe hy probeer het om verandering in Suid-Afrika teweeg te bring. (Paragraaf 2)*

[VLAK 2]

- '... Hy het 'n dreigende muitery in sy eie party in die gesig gestaar ...'
- '... Hy het 'n uitdaging gehad van 'n toenemend gewilde Konserwatiewe Party ...'
- '... Hy het ook te doen gehad met 'n gewelddadige ekstremistiese vleuel wat geglo het dat wit burgermagte die Swart massas moes aanval ...'
- '... baie gedink het hy gaan te ver...'

[Kan aanhaal of parafraseer, TWEE toepaslike struikelblokke]

Verwys na Bron D

11. *Gebruik Bron D, asook jou historiese kennis, om te sê of die volgende stellings WAAR of ONWAAR is. Skryf slegs WAAR of ONWAAR neer. (Geen verduideliking is nodig nie)*

[VLAK 2]

- 11.1 *Die woord 'onderdrukking' verwys na die onregverdige en wrede behandeling van mense.*

Waar

- 11.2 *Die ANC het 'n eksterne bondgenoot verloor toe die USSR ineengestort het.*

Waar

- 11.3 *Teen 1989 was die ANC op die rand van 'n militêre oorwinning oor die apartheidsregering.*

Onwaar

- 11.4 *Die woord 'revolusionêr' in die bron verwys na 'n algehele verandering in die manier waarop Suid-Afrika regeer sou word.*

Waar

- 11.5 *F.W. de Klerk het die 'oorgangsklausule' voorgestel, wat die dooiepunt oor onderhandelinge tussen die ANC en die NP uit die weg geruim het.*

Onwaar

- 11.6 *F.W. de Klerk het tydens die WVK-verhore erken dat hy 'n rol gespeel het in die leiding van die sogenaamde 'Derde Mag'.*

Onwaar

Verwys na Bron E

12. 12.1 *Hierdie bron is uiteraard bevooroordeel teenoor De Klerk. Verskaf DRIE bewyse om hierdie vooroordeel aan te toon.*

[VLAK 4]

- Die skrywer gebruik baie **emosionele taal**.
Soos: 'hoogs suksesvol' as 'n beskrywing van De Klerk en noem sy tyd in die amp 'n 'verstommende hoofstuk'.

- Paragraaf twee beweer dat ondanks die enorme uitdaging wat De Klerk in die gesig gestaar het om wittes te oortuig dat dit tyd vir verandering was, kon hy dit doen en dit verteenwoordig 'n 'nalatenskap'.
- Die skrywer loof hom vir die transformasie van Suid-Afrika in 'n grondwetlike demokrasie.
- Wys hoe nederig hy was '...Ek het dit nie self gedoen nie... '
- '... maar toe sy land op die randjie van anargie* was, het hy besluit om iets daaraan te doen... '
- '...Nelson Mandela, het dit duidelik gemaak dat dit sonder De Klerk nie moontlik sou gewees het nie...'

[DRIE geldige bewysstukke wat vooroordeel toon]

- 12.2 *Verduidelik hoe vooroordeel in die bron die betroubaarheid daarvan beïnvloed, wanneer De Klerk se rol in die bestuur van die demokratiese proses in Suid-Afrika oorweeg word.*

[VLAK 4]

- Die vooroordeel in die bron **beperk die betroubaarheid** en geloofwaardigheid van die inhoud deurdat dit 'n baie **eensydige siening** van De Klerk se rol bied – openlik positief teenoor hom.

[TWEË geldige punt wat verduidelik hoe vooroordeel die betroubaarheid beïnvloed]

13. *Haal 'n reël uit paragraaf 3 aan wat toon dat De Klerk erken het dat ander bygedra het tot die beëindiging van apartheid.*

[VLAK 4]

- '... Ek het dit nie self gedoen nie. Ek het net 'n rol gespeel. ...'

[2 punte vir die korrekte aanhaling]

Verwys na Bron F

14. *Bron C beweer: "Daar was niks in De Klerk se geskiedenis wat jou sou laat dink hy sou 'n hervormer word nie ..."*

Wys hoe Bron F dit bevestig deur na TWEË bewyse uit Bron F in jou antwoord te verwys.

[VLAK 4]

- Sy 'ommeswaai' het baie laat in sy loopbaan gekom
- Hy het apartheid se beleide van afsonderlike ontwikkeling ondersteun,
- Hy het rassese segregasie by universiteite voorgestaan toe hy Minister van Onderwys was

[TWEË bewysstukke]

15. *Gebruik Bron F om TWEË stappe te identifiseer wat F.W. De Klerk in 1990 gedoen het om die proses van hervorming te bevorder en die beleid van apartheid te beëindig.*

[VLAK 2]

- Die verbod op opposisiepartye opgehef
- Die vrylating van politieke gevangenes, insluitende Nelson Mandela, aangekondig

- Gesprekke het begin tussen die regering en opposisiepartye, insluitende die ANC

[ENIGE TWEE stappe]

Verwys na Bron G

16. Gebruik Bron G en jou historiese kennis om die volgende vrae te beantwoord. Skryf slegs die antwoord neer.

- 16.1 *Is dit 'n primêre of sekondêre bron?*

[VLAK 2]

- Primêre OF sekondêr

- 16.2 *Noem die Suid-Afrikaanse liggaam waardeur die 'waarheid' deur aartsbiskop Tutu ontbloot is.*

[VLAK 2]

- Die Waarheid-en-versoeningskommissie

- 16.3 *Gebruik jou geskiedkundige kennis om te verduidelik hoe De Klerk probeer het om die waarheid wat op sy standbeeld staan, 'toe te smeer'.*

[VLAK 1]

- De Klerk het volgehou dat hy nooit die gruweldade en van die wrede optrede van die veiligheidsmagte gemagtig het of daarvan bewus was nie
- Hy het regstappe geneem om die publikasie van 'n paragraaf in die finale verslag te verhoed wat hom verantwoordelik gehou het vir die aktiwiteite van 'n 'Derde Mag'
- Hofinterdik

[EEN geldige punt]

- 16.4 *Gebruik jou eie woorde om te verduidelik watter stelling die spotprenttekenaar maak oor De Klerk se bydrae tot Suid-Afrika se geskiedenis. Skryf TWEE punte neer.*

[VLAK 4]

- Die spotprenttekenaar stel voor dat De Klerk se bydrae tot Suid-Afrika se geskiedenis nie so positief of betekenisvol was as wat party sou dink nie.
- Hy word vergelyk met die ander Nobelpryswenner vir vrede, wat fier en regop staan in vergelyking met sy standbeeld wat besig is om te wankel.
- Die spotprenttekenaar stel voor dat sy bydrae inkonsekwent is – op 'n stadium het hy vir apartheid geveg. Toe hy sien dit is nie lewensvatbaar nie, het hy gehelp om dit te beëindig, maar terselfdertyd die waarheid oor die gruweldade wat tydens sy presidentskap plaasgevind het toegesmeer.
- Die spotprenttekenaar stel voor dat De Klerk, gegewe hierdie inkonsekwentheid, moreel en eties, nie op dieselfde vlak as die ander pryswenner is nie.

[TWEË punte wat De Klerk se bydrae tot SA beskryf]

16.5 *Is historiese spotprente nuttig vir historici? Ondersteun jou antwoord met TWEE punte.*

[VLAK 6]

Ja, dit is

- Hulle gee ons insig in hoe sommige mense op 'n spesifieke oomblik oor 'n spesifieke onderwerp gedink het.
- 'n Spotprent gee ons 'n kykie op die perspektief van die spotprent-tekenaar wat gewoonlik weerspieël hoe baie mense in die samelewing oor 'n bepaalde persoon of 'n bepaalde politieke gebeurtenis of situasie voel.

[2 punte vir die standpunt; 4 punte vir TWEE feite]

Verwys na Bron H

17. *Soek 'n historiese/politieke konsep in Bron H wat die beste by elk van die volgende definisies pas. Skryf slegs die historiese konsep neer. (Geen verduideliking is nodig nie.)*

[VLAK 2]

17.1 *'n Gevestigde stel beginsels wat 'n staat beheer.*

konstitusioneel

17.2 *Die proses om 'n ooreenkoms of kompromie deur samesprekings te probeer bereik.*

onderhandel

17.3 *Die naam gegee aan al die mense in 'n land of gebied wat kwalifiseer om aan 'n verkiesing deel te neem.*

kiesers

17.4 *Verwys na groepe mense in 'n land wat 'n kleiner aantal of minder verteenwoordiging binne 'n groter bevolking of samelewing het.*

minderhede

AFDELING C BRONGEBASEERDE OPSTEL**VRAAG 18**

In watter mate was F.W. de Klerk verantwoordelik vir die beëindiging van apartheid?

[VLAK 2, 3, 4, 5, 6]

Die opstel word holisties nagesien deur gebruik te maak van die IEB-brongebaseerde opstelrubriek met die memorandum as riglyn.

- Kandidate kan redeneer dat F.W. de Klerk **IN 'N MEERDERE MATE** verantwoordelik was vir die beëindiging van apartheid. Hy het besef dat voortgesette apartheid futiel was en was vasbeslote om die verloop van die Suid-Afrikaanse geskiedenis te verander. Hy het Nelson Mandela en ander politieke gevangenes vrygelaat en die proses van onderhandeling begin wat tot die beëindiging van apartheid sou lei.
- F.W. de Klerk was **IN 'N MINDERE MATE** verantwoordelik vir die beëindiging van apartheid – ander was meer daarvoor verantwoordelik as hy: individue soos P.W. Botha het 'n rol gespeel en die proses in die 1980's begin deur in die geheim kontak met Mandela te maak. Die internasionale gemeenskap het ook 'n rol gespeel deur druk op die Suid-Afrikaanse regering te plaas, wat 'n negatiewe impak op die Suid-Afrikaanse ekonomie sou hê en 'n rol gespeel het in die beëindiging van die apartheidstelsel. Die Verenigde Nasies het druk op die regering geplaas om apartheid te beëindig. Verder het faktore soos die ineenstorting van die USSR en die diskreditering van die kommunistiese stelsel ook 'n rol gespeel.

OF

- Kandidate kan redeneer dat dit **IN 'N MINDERE MATE** korrek is om te sê dat F.W. de Klerk verantwoordelik was vir die beëindiging van apartheid. Ander was meer verantwoordelik vir die beëindiging van apartheid – ander was meer verantwoordelik daarvoor as hy: individue soos P.W. Botha het 'n rol gespeel en die proses in die 1980's begin deur in die geheim kontak met Mandela te maak. Die internasionale gemeenskap het ook 'n rol gespeel deur druk op die Suid-Afrikaanse regering te plaas, wat 'n negatiewe impak op die Suid-Afrikaanse ekonomie sou hê en 'n rol gespeel het in die beëindiging van die apartheidstelsel. Die Verenigde Nasies het druk op die regering geplaas om apartheid te beëindig. Verder het faktore soos die ineenstorting van die USSR en die diskreditering van die kommunistiese stelsel ook 'n rol gespeel.
- F.W. de Klerk was **IN 'N MEERDERE MATE** verantwoordelik vir die beëindiging van apartheid. Hy het besef dat voortgesette apartheid futiel was en was vasbeslote om die verloop van die Suid-Afrikaanse geskiedenis te verander. Hy het Nelson Mandela en ander politieke gevangenes vrygelaat en die proses van onderhandeling begin wat tot die beëindiging van apartheid sou lei.

F.W. DE KLERK WAS VERANTWOORDELIK	F.W. DE KLERK WAS NIE VERANTWOORDELIK NIE – ANDERE/ANDER FAKTORE WAS VERANTWOORDELIK
Mindere/meerdere mate	Mindere/meerdere mate
<p>A – alle deelnemers aan die proses moet krediet kry: '... kompromieë wat aan alle kante aangegaan is om 'n vreedsame oorgang na demokrasie te verseker ...' wat De Klerk insluit</p>	<p>A – '... Die belangrikste politieke partye het fundamentele kompromieë aangegaan wat stabiliteit ... verleen het ...'</p> <p>'... Die skrikbeeld van toenemende geweld en die gevaar van ekonomiese chaos het onderhandelars waarskynlik daartoe gedryf om konsensus te bereik ...'</p> <p>'... Interne faktore was deurslaggewend om apartheid se val teweeg te bring ...'</p> <p>'... Dekades van veelvlakkige populêre weerstand het Suid-Afrika se politieke en ekonomiese lewensvatbaarheid ondermyn ...'</p> <p>'... Die rol van individue in die totstandkoming van hierdie geskiedenis was uiters betekenisvol ...'</p> <p>Nelson Mandela het buitengewone vermoëns van staatsmanskap gehad, sowel as 'n demokratiese visie, gebaseer op versoening en inklusiwiteit ...</p> <p>'... Dié wat die vredesproses moontlik gemaak het, sluit 'n diverse groep merkwaardige persone in: onder andere Aartsbiskop Desmond Tutu en ander kerkleiers soos Beyers Naudé; ANC- en NP-onderhandelars Cyril Ramaphosa en Roelf Meyer; geloofwaardige ANC-figure soos Thabo Mbeki; die Kommunistiese Party se Joe Slovo; ook leiers in die industrie ...'</p> <p>'... Elke kant moes betroubare leiers hê wat hul kiesafdelings in die ooreenkoms kon betrek ...'</p> <p>'... Boonop het gewone Suid-Afrikaners ... deur hul bywoning van tallose saamtrekke en tydens die verkiesing, 'met hul voete gestem' vir vryheid en demokrasie ...'</p>
<p>B – De Klerk ontvang die Nobelvredesprys in 1993 – 'n erkenning van sy bydrae om apartheid te beëindig</p>	<p>B – Mandela ontvang die Nobelvredesprys in 1993 – 'n erkenning van sy bydrae om apartheid te beëindig</p>

<p>C – De Klerk moet baie erkenning ontvang, veral gegewe sy agtergrond</p> <p>...</p> <p>'... Daar was niks in De Klerk se geskiedenis wat jou sou laat dink hy sou 'n hervormer word nie ...'</p> <p>'... mettertyd het hierdie somber en regsgeleerde Afrikanerpolitikus besef dat sy wit heerssugtige ideologie aan die verkeerde kant van die geskiedenis was ...'</p> <p>en die uitdagings wat hy in die gesig moes staar:</p> <p>'... Hy het 'n dreigende muitery in sy eie party in die gesig gestaar, van wie baie gedink het hy gaan te ver ...'</p> <p>'... Hy het 'n uitdaging gehad van 'n toenemend gewilde konserwatiewe party, meer regs as hyself ...'</p> <p>'... Hy het ook te doen gehad met 'n gewelddadige ekstremistiese vleuel wat geglo het dat wit burgermagte die Swart massas moes aanval ...'</p>	
<p>D – Krediet gegee aan F.W. De Klerk vir die erkenning van die geleentheid en die aangryp daarvan</p> <p>'... In 1989 het president F.W. De Klerk ... verklaar dat die ineenstorting van die Sowjetunie deurslaggewend was om hom te oorreed om die volgende stap te neem ...'</p> <p><i>'... Die ineenstorting van die Sowjetunie het gehelp om ons jarelange kommer oor die invloed van die Suid-Afrikaanse Kommunistiese Party binne die ANC-alliansie te verwyder ...'</i></p>	<p>D – Die ineenstorting van die USSR het 'n rol gespeel, waarsonder De Klerk dalk nie 'n geleentheid sou gehad het om apartheid te beëindig nie</p> <p>'... Die ineenstorting van die USSR in 1989 het beteken dat die Nasionale Party nie meer kommunisme as regverdiging vir onderdrukking kon gebruik nie ...'</p> <p>Het die ANC ook na die onderhandelings-tafel gebring</p> <p>'... Die ANC kon ook nie meer op die Sowjetunie staatmaak vir ekonomiese en militêre steun nie. Teen die einde van die 1980's was die Sowjetunie in 'n politieke en ekonomiese krisis ...'</p>
<p>E – '... Die regerende wit meerderheid het dekades lank die mag gehad. Om hulle te oorreed om die leisels aan 'n grondwetlike meerderheid te oorhandig waarin hulle in die minderheid sou wees, was 'n formidabele uitdaging. Dat hy sy kiesers ná net 'n kort tydjie in die hoogste amp kon oortuig is net een verstommende hoofstuk van sy verhaal ...'</p> <p>'... Hoe De Klerk daardie proses hanteer het, en ... Nelson Mandela na 27 jaar se gevangenskap bevry het en Suid-Afrika</p>	<p>E – Selfs De Klerk erken ander het 'n rol gespeel:</p> <p>'... "Ek het dit nie self gedoen nie. Ek het net 'n rol gespeel."</p>

<p>in 'n grondwetlike demokrasie omskep het, is sy nalatenskap ...'</p> <p>Selfs Mandela erken: '... Nelson Mandela, het dit duidelik gemaak dat dit sonder De Klerk nie moontlik sou gewees het nie ...'</p>	
<p>F – '... Mnr. De Klerk, wat van 1989 tot 1994 president van Suid-Afrika was, geniet erkenning dat hy lede van sy regering oortuig het dat apartheid nie meer 'n lewensvatbare regeringsbeleid was nie ...' '... In sy eerste openingstoespraak in die Parlement in Februarie 1990 het hy die verbanning van opposisiepartye opgehef en die vrylating van politieke gevangenes aangekondig, mnr. Mandela ingesluit ...' '... Gesprekke het begin tussen sy Afrikaner-geleide regering en opposisiepartye, insluitende mnr. Mandela se African National Congress ...' "Die tyd van geweld is verby," het hy destyds gesê. "Die tyd vir heropbou en versoening het aangebreek."</p>	<p>F – Internasionale gemeenskap/sanksies het 'n rol gespeel: '... Die land was feitlik bankrot ná jare van internasionale sanksies ...'</p>
	<p>G – De Klerk behoort NIE krediet gegee te word nie: De Klerk se optrede wat inkonsekwent en teenstrydig gelyk het – was moreel en eties nie op dieselfde vlak as ander Suid-Afrikaners wat teen apartheid geveg het nie en hy verdien dus nie die Nobelvredeprys nie.</p>
<p>H – '... Teen die vroeë 1980's was dit vir De Klerk duidelik dat apartheid klaaglik misluk het en dat die menslike koste daarvan boonop enorm was ...' '... "Ek het 'n groot sprong in my eie gedagtes geneem, meer beslissend as baie ander Nasionale Party politici, dat magsdeling met swartmense die regte politieke koers vir 'n nuwe politieke bedeling is."</p>	

Totaal: 200 punte

GENERIESE RUBRIEK VIR BRONGEBASEERDE OPSTEL

	Argument + fokus	Gebruik van bronne	Teen-argument (T/A)	Struktuur + styl	Hoofindruk
7+ 90–100% 45–50	Neem 'n standpunt in. Hou standpunt deurgaans vol. Behou duidelike en konsekwente fokus. Verstaan alle aspekte van die vraag. Skakel bronne en vraag baie goed aaneen.	Gebruik al die bronne en verwys daarna deur die letter te gebruik. Gebruik besonderhede uit die bronne om argument en teenargument te staaf. Haal selektief aan waar toepaslik.	Bespreek T/A volledig. Erken T/A in inleiding en slot. Skakel T/A deurgaans met hoofargument.	Kort inleiding en slot wat daarop fokus om die vraag te beantwoord. Gebruik paragrawe. Uitdrukkingsvermoë vlot.	Opstel is logies, samehangend en bondig. Dit toon uitstekende historiese insig en begrip.
7 80–89% 40–44	Neem 'n standpunt in. Hou standpunt vol, met geringe dwalings wat nie afbreuk doen aan die begrip of fokus nie. Skakel bronne en vraag goed aaneen.	Soos hierbo.	Soos hierbo.	Soos hierbo.	Opstel is duidelik en akkuraat, alhoewel die styl nie altyd bondig is nie. Dit toon baie goeie historiese insig en begrip.
6 70–79% 35–39	Neem 'n standpunt in. Fokus op die vraag, maar mag enkele dwalings in fokus of bedoelde fokus hê wat van die argument afwyk. Skakel bronne en vraag aaneen.	Gebruik al die bronne en verwys daarna deur die letter te gebruik. Gebruik besonderhede uit die bronne, maar daar is soms leemtes of geringe afwykings in bewyslewering. Haal selektief aan waar toepaslik.	Identifiseer T/A.	Inleiding en slot wat daarop fokus om die vraag te beantwoord. Gebruik paragrawe. Uitdrukkingsvermoë bevredigend.	Opstel is 'n goeie poging, maar diepte ontbreek dalk. Dit is oor die algemeen vloeiend, maar beperkte herhaling kom voor. Enkele beperkings in historiese insig en begrip kom voor.
5 60–69% 30–34	Poog om 'n standpunt in te neem. Leemtes in fokus of gebruik bygevoegde/geimpliseerde fokus. Argument is nie konsekwent nie, of oppervlakkig. Toon geringe bewys dat bronne en vraag aaneenskakel.	Gebruik die meeste bronne en verwys daarna deur die letter te gebruik. Beskryf of parafraseer bronne eerder as om inligting daaruit te gebruik. Gebruik te veel lang aanhalings uit die bronne.	Identifiseer T/A, maar nie volledig nie. Laat sommige aspekte van T/A uit.	Inleiding en gevolgtrekking teenwoordig, maar gebrekkig. Uitdrukkingsvermoë bevredigend.	Opstel poog om die vraag te beantwoord, maar is nie deurgaans vloeiend en akkuraat nie. Dit toon basiese insig, maar met beperkte historiese begrip.

4 50–59% 25–29	Neem swak standpunt in. Gebruik bygevoegde/geïmpliseerde fokus. Wend 'n swak poging aan om die bronne en die vraag aaneen te skakel.	Laat 2 of 3 bronne uit. Beskryf of lys* die bronne eerder as om inligting daaruit toepaslik te gebruik. Gebruik ontoepaslike of te lang aanhalings. Bondel* bronne saam.	Identifiseer T/A op basiese vlak.	Swak inleiding en slot. Inleiding OF slot ontbreek. Strukturele probleme (bv. gebrek aan paragrawe.) Uitdrukkingsvermoë bevredigend.	Opstel toon oppervlakkige begrip van die vraag. Daar is min bewys van historiese begrip en insig.
3 40–49% 20–24	Wend 'n powere poging aan om standpunt in te neem. Weinig poging om te fokus. Toon beperkte begrip van argument. Bevat onjuisthede. Leemtes in argument. Poog onsuksesvol om die bronne en die vraag aaneen te skakel.	Gebruik slegs die helfte van die bronne. Het swak begrip van die bronne. Gebruik weinig toepaslike aanhalings.	Eien geen T/A nie of dit is oorvereenvoudig.	Strukturele probleme. Inleiding en/of slot ontbreek. Uitdrukkingsvermoë swak.	Opstel is moeilik om te lees of die argument is moeilik om te volg. Dit toon 'n gebrek aan begrip van die vraag, of hoe om die bronne te gebruik om die vraag te beantwoord.
2 30–39% 15–19	Wend geen poging aan om standpunt in te neem nie. Fokus nie op die vraag nie. Nie in staat om die bronne en die vraag aaneen te skakel.	Gebruik baie min bronne. Het 'n baie swak begrip van bronne.	Soos hierbo.	Strukturele probleme. Uitdrukkingsvermoë baie beperk.	Opstel toon geen begrip van historiese kwessies soos in die bronne aangetref nie. Dit toon weinig begrip, maar kandidaat poog om sommige inligting in die bronne te gebruik.
1 0–29% 0–14	Wend geen poging aan om te fokus nie. Verstaan die vraag glad nie.	Gebruik slegs een of geen bronne nie. Skynbaar nie in staat om relevante bronne te gebruik nie.	Geen T/A nie.	Strukturele probleme. Uitdrukkingsvermoë uiters beperk.	Opstel toon uiters gebrekkige begrip van die bronne of van die vraag, of hoe die twee aaneenskakel.

- Lys bronne – gebruik bronne alfabeties eerder as om dit te groepeer ter ondersteuning van die argument of teen-argument [bv. Bron A toon ...; Bron B beweer ...; Volgens Bron C ...; In Bron D ... ens.]
- Bondel bronne saam – gebruik verskeie bronne gelyktydig eerder as afsonderlik, en gee daarmee te kenne dat almal dieselfde ding sê [bv. Bronne A, C, F en H].